

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Бх. № 492/ЕП
Дата 20.08.2025 г.

Изпращане
к-г. № 11/2025 г.
Определение съдия-допълнителен
съдия Б. Тодорова
20.08.2025 г.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Административен съд - Благоевград

Изх. № 2447

Дата: 19.08.2025 г.

Административно дело № 603/2025 г.

III състав

До

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД НА РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ

бул. "Дондуков" № 1

гр. София 1594

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ПРЕДСЕДАТЕЛ

НА КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ,

Приложено, изпращаме Ви искане от Административен съд - Благоевград, III състав, по административно дело № 603/2025 г. по описа на Административен съд - Благоевград, за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 от Закона за съдебната власт.

Приложения:

1. Искане на основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията на Република България;
2. Заверен препис от Определение № 3984 от 18.08.2025 г. по административно дело № 603/2025 г. по описа на Административен съд - Благоевград, III състав;
3. Заверени преписи от материалите по административно дело № 603/2025 г. по описа на Административен съд - Благоевград.

Изготвил:

Б. Тодорова

В. ВЪЛКАДИНОВА

Съдия

Благоевград, ул. Крали Марко 2

тел: / факс: +359 (73) 872684, e-mail: registraturablg@bl-adc.justice.bg

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Административен съд - Благоевград

**ДО
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ**

бул. "Дондуков" № 1
гр. София 1594

ИСКАНЕ

на основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията на Република България

от

Административен съд - Благоевград, III състав
по административно дело № 603/2025 г. по описа на Административен съд -
Благоевград

за

установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1
от Закона за съдебната власт

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

На основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията на Република България и в съответствие с изискванията на чл. 17, ал. 1 и 2 от Закона за Конституционния съд и чл. 18 от Правилника за организацията и дейността на Конституционния съд, се обръщам към Вас с искане да установите противоконституционност на разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 от Закона за съдебната власт.

Благоевград, ул. Крали Марко 2
тел: / факс: +359 (73) 872684, e-mail: registraturablg@bl-adj.justice.bg

I. Страни в производството:

Жалбоподател: _____, с адрес: гр. _____, ул. „_____
№ 1

Ответник: Комисия за защита от дискриминация, със седалище и адрес: гр. София, бул. Драган Цанков № 35

Председател на Окръжен съд - Благоевград, със седалище и адрес: Благоевград, пл. „Васил Левски“ № 1, _____, факс: _____

Председател на Районен съд - Петрич, със седалище и адрес: гр. Петрич, ул. „Лазар Маджаров“ № 3, _____

II. Предмет на производството:

Производството пред Административен съд - Благоевград е по реда на чл. 145 и следващите от Административнопроцесуалния кодекс (АПК), във връзка с чл. 68, ал. 1 от Закона за защита от дискриминация (ЗЗДискр).

Образувано е по изпратена по подсъдност жалба на _____ от гр. _____ срещу Решение № 67 от 20.02.2025 г. на Комисията за защита от дискриминация (поправената в изпълнение на разпореждане на съда жалба), с което е установено, че с действията си председателите на Районен съд - Петрич и на Окръжен съд - Благоевград не са извършили спрямо жалбоподателя нарушение на ЗЗДискр, въз основа на защитен признак по чл. 4, ал. 1 - „обществено положение“, и жалба вх. № 44-00-3201/11.10.2019 г. е отхвърлена.

Основният акцент в жалбата (в синтезиран вид) е върху развитото и пред Комисията за защита от дискриминация (КЗД) становище, че неназначаването на жалбоподателя за вещо лице по конкретни дела в периода от вписването му в съответния списък при Окръжен съд - Благоевград до момента нарушава принципа на равенство и правото му на труд. На това основание е поддържано в хода на съдебното производство искане да бъде сезиран Конституционният съд на Република България за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 396, ал. 1 от Закона за съдебната власт (ЗСВ).

Комисията за защита от дискриминация е преповторила в писменото си становище по делото мотивите от обжалваното решение, че жалбоподателят в качеството на вещо лице не е жертва на дискриминация по признак „обществено положение“, след като вещите лица по конкретни дела се избират от утвърден списък по преценка на съдебните състави, съгласно разпоредбата на чл. 396, ал. 1 ЗСВ. Разпоредбата не предвижда случаен избор, а председателят на съответния съд няма нормативно задължение да приеме правила за случаен избор на вещите лица. Допълнително е изтъкнато, че сам по себе си фактът на неназначаване на жалбоподателя като вещо лице по конкретни дела не е достатъчен да се приеме, че е дискриминиран.

Благоевград, ул. Крали Марко 2

тел: / факс: +359 (73) 872684, e-mail: registraturablg@bl-adc.justice.bg

От конституираните като страни председатели на Районен съд - Петрич и на Окръжен съд - Благоевград, председателят на Окръжен съд - Благоевград е оспорил жалбата чрез процесуален представител. В защитата е акцентирал основно върху отсъствието на законово задължение за случаен избор на вещите лица от списъка при съответния съд. Назначаването им по конкретни дела е преценка на съдебните състави и председателят на съда няма правомощия за контрол върху тази преценка, нито има задължение да утвърди с вътрешни правила случаен избор на вещите лица.

1. От фактическа страна:

Жалбоподателят е вписан в Списъка на специалистите, утвърдени за вещи лица за съдебния район на Окръжен съд - Благоевград (Списъка) от 2009 г., под № , специалност 05: „Съдебно инженерно-технически експертизи“, клас 5.4: „Съдебна компютърно-техническа експертиза“.

За посочения в жалбата на (до КЗД период от 2014 г. до 2019 г. по разглеждани от Районен съд - Петрич дела не са назначавани съдебни компютърно-технически експертизи (вж. писмо изх. № 62/27.02.2023 г. на председателя на Районен съд - Петрич). За същия период в Окръжен съд - Благоевград по дела, разглеждани в този съд, има назначени експертизи от клас 5.4: „Съдебна компютърно-техническа експертиза“, възложени на други експерти от Списъка от същата област на знания.

По повод неназначаването му по дела, подсъдни на двете съдилища, жалбоподателят е сезирал Министерство на правосъдието (жалба вх. № 94-В-287/25.10.2019 г., препратена на КЗД с писмо изх. № 94-В-287/05.11.2019 г.) и Висшия съдебен съвет (ВСС).

По жалбата до ВСС е образувана преписка вх. № ВСС-12497/17.10.2019 г., разгледана от Комисията по професионална етика (КПЕ) към Съдийската колегия на ВСС на 31.10.2019 г. и препратена на Комисията по правни въпроси (КПВ). С решение, прието на проведено на 15.01.2020 г. заседание, КПВ е приела, че „не са налице предпоставките за прилагане на принципа на случайния подбор на вещите лица чрез изменение на разпоредби от Наредба № 2 от 29.06.2015 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица, доколкото в Закона за съдебната власт не се предвижда такава уредба“. Жалбата на срещу това решение е оставена без разглеждане с определение от 23.07.2020 г. на ВАС по административно дело (адм.д.) № 4802/2020 г.

Производството по жалбата на до КЗД е прекратено с решения № 530 от 23.09.2020 г. и от 12.10.2023 г. И двете решения са отменени с влезли в сила съдебни актове - Определение № 299 от 14.01.2021 г., постановено по адм.д. № 10699/2020 г., и Определение № 9882 от 13.11.2023 г., постановено по адм.д. №

10717/2023 г., двете по описа на Административен съд - София-град. И по двете дела съдът е приел, че назначаването на вещи лица е административна дейност.

След влизане в сила на определението по адм.д. № 10717/2023 г., с което преписката е върната на КЗД, производството е възобновено и обявено за решаване в заседание на 31.10.2024 г. Обжалваното решение е постановено на 20.02.2025 г. от Четвърти специализиран постоянен заседателен състав на КЗД в състав: Орлин Колев - председател, Сабрие Сапунджиева - докладчик, и Баки Хюсеинов. С това решение по същество е установено, че с действията си председателите на Районен съд - Петрич и на Окръжен съд - Благоевград не са извършили спрямо жалбоподателя нарушение на ЗЗДискр, въз основа на защитен признак по чл. 4, ал. 1 - „обществено положение“, и жалбата му вх. № 44-00-3201/11.10.2019 г. е отхвърлена.

2. От правна страна:

Подадената от () жалба срещу Решение № 67/20.02.2025 г. на КЗД е допустима и съдът следва да се произнесе по съществото ѝ. Това произнасяне изисква проверка на правните изводи на КЗД по оплакването за извършена спрямо жалбоподателя институционална дискриминация при упражняване на дейност като нещо лице по признак „обществено положение“ и следователно и становище по искането за сезиране на Конституционния съд за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 396, ал. 1 ЗСВ.

2.1. Обхват на делото:

Случаят се отнася до назначаване на вещи лица по съдебни дела и за да възникне въпрос по чл. 4, ал. 1 ЗЗДискр, във връзка със свободния избор по чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ, следва да има разлика в третирането на включените в Списъка лица, като лица в сходно положение, и то да е осъществено на основание някой/някои от признаците по чл. 6, ал. 2 от Конституцията на Република България (КРБ).

Конституционната разпоредба на чл. 6, ал. 2 КРБ съдържа неизчерпателен списък от признаци, които не могат да бъдат основание за неравно третиране (вж. Решение № 14 от 10 ноември 1992 г. на Конституционния съд по к.д. № 14/92 г.). Признакът „лично и обществено положение“ е част от този списък, който може да се сравни с „друг някакъв признак“ по чл. 14 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ). За последния е прието в практиката на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ), че е с широко значение и може да включва: сексуална ориентация, семейно положение, здравословно състояние, военен статус, членство в професионален съюз, професия, местоживеене, както „друг статус“, който отличава едно лице от друго (вж. решения Carson and Others v. the United Kingdom от 4 ноември 2008 г., № 42184/05, § 73, ECHR; Engel and Others v.

Благоевград, ул. Крали Марко 2

тел: / факс: +359 (73) 872684, e-mail: registraturablg@bl-adc.justice.bg

the Netherlands от 8 юни 1976 г., № 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72, § 72, ECHR). Разглежданият случай попада именно в „друг статус“.

Всички вещи лица в Списъка са вписани при едни и същи критерии за съответния клас и вид експертиза по Приложение № 1 към чл. 4 от № Н-1 от 14.02.2023 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица. Принципно вписването в Списъка е въз основа на професионални качества, независимо от пол, етнос, възраст и пр. защитени характеристики. Всички вписани в Списъка специалисти са подчинени по отношение на възможността да бъдат назначени като вещи лица по конкретни дела на общото правило за избор по чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ, което е установено на равнопоставена основа.

Жалбоподателят не е бил назначаван по дела (по-неблагоприятно третиран), въпреки че експертизи от вид 5.4 по Приложение № 1 към чл. 4 от Наредба № Н-1 от 14.02.2023 г. („Съдебна компютърно-техническа експертиза) са били назначавани по разглеждани от Окръжен съд - Благоевград дела (за посочения в жалбата до КЗД период) и са възложени на други вещи лица, вписани в Списъка в същата област на знания.

Доколкото оплакването е за неравенство по признак „обществено положение“ („друг статус“ по чл. 14 ЕКПЧ) в рамките на групата вещи лица, вписани за изготвяне на съдебна компютърно-техническа експертиза, са неотнормисими пол, възраст, етническа принадлежност и пр. на назначените вещи лица по разглежданите от Окръжен съд - Благоевград дела. От значение е, че обективно и назначените вещи лица по разглежданите от Окръжен съд - Благоевград дела (с допуснати компютърно-технически експертизи), и неназначените вещи лица, имат идентичен формален статус, т.е. са в сходно положение, но едни са били назначавани, а други не са. Следователно имат различен достъп до възможността да упражняват дейност като вещи лица. Причините за това не се коренят в поведението на отделния съдия, като възлагащ експертизата орган, а в самата разпоредба на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ. Поради това разглежданият дискриминационен ефект би се проявил без оглед на броя дела, по които са назначени експертизи от съответната област на знания.

В това отношение, относно стандартите на доказване, Европейският съд по правата на човека е установил в практиката си по оплаквания, че обща политика или мярка е дискриминационна, че производствата по ЕКПЧ не във всички случаи се поддават на стриктно прилагане на принципа *affirmanti incumbit probatio* (този, който твърди нещо, трябва да докаже това твърдение - вж. решението *Aktas v. Turkey* от 24 април 2003 г., № 24351/94, § 270 и § 272). След като жалбоподателят е доказал разлика в третирането, ответната страна е длъжна да докаже, че тя е била оправдана (вж. решението *Chassagnou and Others v. France [GC]* от 29 април 1999 г., № 25088/94, 28443/95, § 91-92, ECHR).

Съдът също така е признал, че при определени обстоятелства, когато въпросните събития са изцяло или до голяма степен в рамките на изключителното

знание на властите, тежестта на доказване е на властите, за да предоставят задоволително и убедително обяснение (вж. решението *Salman v. Turkey* от 27 юни 2000 г., № 21986/93, § 100, ECHR). В тази връзка, Съдът се е позовавал в голяма степен на статистика, предоставена от страните, за да установи разлика в третирането между две групи в сходни ситуации (вж. решенията *Hoogendijk v. Netherlands* от 6 януари 2005 г., № 58641/00, § 2, ECHR; *Zarb Adami v. Malte* от 20.06.2006 г., № 17209/02, § 77-78, ECHR). Така, в делото *Hoogendijk* Съдът е заявил, че когато жалбоподателят е показал съществуването на *prima facie* индикация, че конкретно правило - макар и формулирано по неутрален начин - действително засяга неблагоприятно определени лица (по защитен признак), „[...]“ отговорното правителство е длъжно да докаже, че това е резултат от обективни фактори, несвързани с дискриминация [...]. Ако тежестта на доказване, че разликата във въздействието върху [...] не е дискриминационна, не се прехвърли върху отговорното правителство, на практика ще бъде изключително трудно за жалбоподателите да докажат непряка дискриминация.“

2.2. Приложима област от правото на ЕС:

Съдът на Европейския съюз (ЕС) прилага принципа на равно третиране и забрана на дискриминация в професионалната сфера по силата на Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (Директива 2000/78/ЕО), Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 г. за прилагането на принципа на равните възможности и на равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите (Директива 2006/54/ЕО), Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно услугите на вътрешния пазар (свобода на предоставяне на услуги) и Хартата на основните права на ЕС (членове 15, 20 и 21).

Принципът на лоялно сътрудничество (чл. 4, ал. 3 ДФЕС) задължава националните съдилища да тълкуват вътрешното право в съответствие с правото на Европейския съюз (ЕС) по свързани с правото на ЕС въпроси. Въпросът, който стои на разглеждане в производството, се отнася до национална правна уредба, която не въвежда в изпълнение правото на ЕС по смисъла на чл. 51, параграф 1 от Хартата и признакът „обществено положение“ не попада в конкретно защитените признаци в обхвата на Директива 2007/78/ЕО и Директива 2006/54/ЕО (за обхвата им вж. определение от 8 декември 2016 г., ; C-27/16, ECLI:EU:C:2016:943). Следователно е извън тяхното приложно поле.

От гледна точка на естеството на дейността - изготвяне на експертни заключения по съдебни дела, която може да се разглежда като упражняване на икономическа дейност, може да възникне въпрос за приложимостта на член 56 от ДФЕС.

Правната рамка (Наредба № Н-1 от 14.02.2023 г. за вписването, квалификацията и възнагражденията на вещите лица) по принцип допуска лица от други държави членки до упражняване на дейност като вещо лице (чл. 7, ал. 2). Липсата на правила за назначаване на вещите лица по конкретни дела потенциално може да възпре чуждестранни експерти от кандидатстване за вписване в списъците по чл. 398 ЗСВ и следователно да се разглежда като ограничаваща достъпа до пазара на услуги по съдебна експертиза, съответно като ограничение на свободното предоставяне на услуги по чл. 56 ДФЕС. Макар обаче Съдът на Европейския съюз да е разглеждал изцяло вътрешни ситуации с потенциален трансграничен ефект (вж. решения от 13 октомври 2005 г., *Parking Brixen GmbH*, C-458/03, т. 54-44, ECLI:EU:C:2005:605; от 13 април 2010 г., *Wall AG*, C-91/08, т. 35, ECLI:EU:C:2010:182; от 25 юли 1991 г., ; C-76/90, т. 12-14, ECLI:EU:C:1991:331), то в разглеждания случай е напълно реално възражение за недопустимост.

Делото има за предмет жалба срещу решение на КЗД по оплакване за дискриминация по признак „обществено положение“, което формално може да е причина за възражение за ирелевантност на член 56 ДФЕС - не се отнася до „равно третиране“ в смисъла на антидискриминационното законодателство и следователно не е пряко приложим. От друга страна трансграничният ефект е твърде хипотетичен, доколкото няма реално участие на чуждестранни експерти.

Затова съдът намира, че въпросът, доколко сама по себе си разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ, като дискреционно правомощие на отделния съдия, има дискриминационен ефект, следва да бъде отнесен до Конституционния съд.

Вещите лица не са в трудово правоотношение, но оплакването е, че достъпът до упражняване на дейността им е ограничен без ясни правила - непропорционално ограничаване на конституционно защитено право.

2.3. Относно допустимостта на искането:

Забраната за дискриминация, установена в чл. 6, ал. 2 КРБ, съответно в чл. 14 от ЕКПЧ и в чл. 21 от Хартата на основните права и свободи на Европейския съюз (Хартата), е приложима при упражняване на основните права и свободи, гарантирани от нейни разпоредби. Защитата от дискриминация обаче не изисква непременно нарушение на някое от тези права - изискването е фактите да попадат в обхвата на някое от тях, а отвъд тях - за допълнителни права, които държавата доброволно е предвидила (вж. решения *Karlheinz Schmidt v. Germany* от 18 юли 1994 г., № 13580/88, § 22, ECHR; *E.V. v. France [GC]* от 22 януари 2008 г., № 43546/02, § 48, ECHR; *Sahin v Germany [GC]* от 8 юли 2003 г., № 30943/96, § 85, ECHR).

Оплакването на жалбоподателя и до КЗД, и до съда за дискриминация, се отнася до ограничаване на достъпа до упражняване на дейност като вещо лице срещу възнаграждение. Следователно забраната за дискриминация е приложима във връзка с правото на труд, конституционно защитено от чл. 48, ал. 1 КРБ (за по-

широкото тълкуване на понятието „труд“ в практиката на Конституционния съд вж. Решение № 1 от 31.01.2017 г. по к. д. № 6/2016 г., Решение № 11 от 22.11.2011 г. по к. д. № 8/2011 г., Решение № 13 от 27 септември 2022 г. по к.д. № 8/2022 г. Също решение от 21 октомври 2021 г., TC and UB, C-824/19, ECLI:EU:C:2021:862).

Доколкото дискриминацията при достъпа до съдебна експертиза е обоснована с начина на функциониране на системата за назначаване на вещи лица - от предварително утвърден по реда на чл. 401 ЗСВ списък за съответния съдебен район по избор на органа, който възлага експертизата, разпоредбата на чл. 396, ал. 1 ЗСВ е пряко приложима. Основният въпрос за отговор на това оплакване е, доколко сама по себе си разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ допуска и улеснява неравното третиране на вещите лица от една и съща област на знания.

От тази гледна точка разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ е „действаща и обективно годна за прилагане като източник на право по конкретното дело, по което съдът, сезиращ конституционната юрисдикция, трябва да се произнесе“ (Определение № 6 от 27 юни 2024 г. на Конституционния съд по к.д. № 19/2024 г.), и има пряко отношение към предмета на разглеждания от настоящия съд правен спор в смисъла на определения на Конституционния съд от 29 март 2014 г. по к.д. № 4/2014 г. и от 12 декември 2024 г. по к.д. № 31/2024 г. (вж. и цитираната в него практика).

Няма правило за задължително сезиране на Конституционния съд при искане на страна, но въпросът по делото е за конституционностъобразността на разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ, а не за нейното прилагане, и сезирането на Конституционния съд е необходимост.

Общите законови формулировки не са изключени от принципа на правовата държава в контекста на необходимостта от дискреция на съд, когато са част от цялостна уредба, която позволява ефективен контрол (вж. напр. Решение № 15 от 06 ноември 2018 г. по к.д. № 10/2018 г. относно „очевидна неправилност“). Съдът трябва да има свобода при тълкуване и прилагане на закона, като част от независимостта на съдиите при правораздавателната им дейност (чл. 117, ал. 2 КРБ), но чисто административно-организационните функции не са част от „вътрешното убеждение“. Затова именно Конституционният съд може да се произнесе дали спорната разпоредба е проява на допустима законодателна целесъобразност или представлява противоречие с принципите на правовата държава (чл. 4, ал. 1 КРБ), равенство пред закона (чл. 6, ал. 1 КРБ), правото на труд и достъп до професионална дейност (чл. 48, ал. 1 КРБ).

Отговорът на този въпрос не се свежда до тълкуване на закона. Разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ е ясна по своето съдържание, има непосредствено отражение върху правото по чл. 6, ал. 1 КРБ и правото на труд и професионална реализация по чл. 48, ал. 1 КРБ, и по делото се поставя въпрос за съвместимостта ѝ с Конституцията. Затова внасянето на искане до Конституционния съд е необходимо

и оправдано. Обратното - буквалното прилагане на разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ означава съдът да преповтори решението на КЗД, че законът изрично допуска оспорваната последица и поради това не е дискриминационна.

По изложените съображения, в контекста на делото, по силата на чл. 150, ал. 2 КРБ съдът е длъжен да сезира Конституционния съд - повдигнато е основателно съмнение за несъвместимостта на разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ с Конституцията, което Конституционният съд може да разреши.

2.4. Потенциален конфликт с КРБ:

Правоприлагането следва да се осъществява по предвидими критерии. Обратното създава предпоставки за произвол.

Конституционният съд изрично е подчертал в свои решения, че липсата на нормативно определени и ясни критерии за упражняване на властнически правомощия, които да подлежат на контрол, е несъвместима с принципите на правовата държава (чл. 4, ал. 1 КРБ). Свободата на преценка на органа трябва да се упражнява в рамките на законоустановени критерии, за да се гарантира равенство и предвидимост (Решение № 11 от 5.10.2010 г. по к. д. № 13/2010 г.).

В практиката си Европейският съд по правата на човека също посочва, че когато органите имат свобода на действие, тя трябва да бъде „обградена със законови гаранции срещу произвол“ (вж. решенията *Kruslin v. France* от 24 април 1990 г., № 11801/85, § 36, ECHR; *Huving v. France* от 24 април 1990 г., № 11105/84, § 35, ECHR).

Обратно на това разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ предвижда, че „вещо лице се назначава от органа, който възлага експертизата, от съответния списък на специалисти, утвърдени за вещи лица“, без да установява каквито и да било критерии за упражняване на това правомощие. Разпоредбата предоставя пълна свобода на възлагащия експертизата орган да избира вещо лице от предварително утвърдения списък, без да е обвързан от изискване за равномерно разпределение на делата между експертите от съответната област на знания и от обективни критерии за постигане на равномерно разпределение. Такива критерии не се съдържат и в действащата наредба по чл. 403, ал. 1 ЗСВ - Наредба № Н-1 от 14.02.2023 г., и в действалите до приемането ѝ наредби по чл. 403, ал. 1 ЗСВ. Самият закон не допуска разработването на критерии като част от предметния обхват на наредбата по чл. 403, ал. 1 ЗСВ.

Тази конструкция предоставя на назначаващия орган необосновано широка дискреция при определяне на конкретното вещо лице, без задължение за мотивиране на този избор и без възможност за съдебен контрол - в сферата на чисто административните функции по организация на делото няма пряк инстанционен контрол, освен ако този въпрос не е обвързан с процесуално нарушение. Така, независимо от добросъвестността на назначаващия орган и от

Благоевград, ул. Крали Марко 2

тел: / факс: +359 (73) 872684, e-mail: registraturablg@bl-adc.justice.bg

конкретните случаи, рискът за произвол е вграден в самата разпоредба на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ. Липсата на ефективни гаранции за избягване на дискриминационни практики при назначаване на вещи лица, като установени, публични и еднакво приложими критерии, в съчетание с липсата на изискване за мотивиране на избора и на възможност за контрол на този избор, създава условия за непрозрачност, субективно предпочитание към определени вещи лица и до ограничаване (изключване) на други вещи лица от назначаване, и създава съответно неравнопоставеност. На практика самата разпоредба предпоставя предимство за определени лица без обективно оправдание, в нарушение на принципа на равно третиране.

Отсъствието на нормативни критерии само по себе си нарушава принципите на предвидимост и защита от произвол, който Конституционният съд е разглеждал като несъвместим с чл. 4, ал. 1 и чл. 6 от КРБ (вж. Решение № 9 от 30 септември 1994 г. по к. д. № 11/94 г. относно „уронващо престижа на съдебната власт“ поведение). В Решение № 1 от 2012 г. по к. д. № 10/2011 г. Конституционният съд е подчертал, че е недопустимо премахването или ограничаването на съдържанието на основни (конституционни) права и на тяхното упражняване по съображения за целесъобразност, защото по този начин се нарушава принципа на правовата държава (чл. 4, ал. 1 КРБ).

В това отношение разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ не изключва възможността субективни или нерелевантни фактори да определят избора на вещо лице. Дискриминационният ефект не е преднамерен, а непряк. Формално разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 КРБ е неутрална, но прилагането ѝ възпроизвежда неравенство, като поставя определена група лица в неблагоприятно положение спрямо други - институционална дискриминация. Създаденото предимство за определени лица е без обективно оправдание, в нарушение на принципа на равно третиране по чл. 6, ал. 2 КРБ при достъпа до упражняване на професия, конституционно защитен от чл. 48, ал. 1 КРБ, защото само по себе си вписването в Списъка не гарантира реална възможност за упражняване на дейност като вещо лице. Така имаме формално равенство при вписване на вещите лица, но фактическо неравенство при назначаването им. Равенството пред закона (чл. 6, ал. 1 КРБ) е нарушено не само при доказано неравно третиране, но и когато правната уредба позволява такова третиране без достатъчно гаранции срещу произвол.

Съгласно практиката на Европейския съд по правата на човека неутрални мерки с неблагоприятен ефект върху определени групи представляват институционална дискриминация, дори и при липсата на пряко дискриминационно намерение (вж. решението *Opuz v. Turkey* от 9 юни 2009 г., № 33401/02, § 192-202, ECHR). В решението си по делото *Hugh Jordan* Съдът отбелязва също, че ако дадена политика или обща мярка има непропорционално вредни последици за група хора, възможността тя да бъде считана за дискриминационна не може да бъде

изключена, дори ако не е специално насочена или насочена към тази група (решението *Hugh Jordan v. the United Kingdom* от 4 май 2001 г., № 24746/94, § 154, ECHR). Дискриминационният ефект конкретно в случая възниква, доколкото изборът по чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ не се извършва на обективна основа.

Конституционният съд е посочил, че единствено съображения от конституционен порядък могат да оправдаят ограничаване на закрепените в Конституцията права на гражданите (цит. решение по к.д. № 13/2010 г.). Относно правото на труд е прието, че ограничения върху осъществяването на свободата да се упражнява определена професия „[...] трябва да могат да бъдат основани на и изведени от Конституцията“, „[...] стига да не се засяга същностното съдържание на правото - неговото „твърдо ядро“ (правова държава в материален смисъл) (Решение № 13 от 27 септември 2022 г. по к.д. № 8 от 2022 г.).

За целите на член 14 от ЕКПЧ Европейският съд по правата на човека също е подчертал, че „[...] разликата в третирането е дискриминационна, ако „няма обективно и разумно основание“, т.е. ако не преследва „законна цел“ или ако няма „разумна връзка на пропорционалност между използваните средства и целта, която се стреми да бъде постигната“ (решението *Karlheinz Schmidt v. Germany* от 18 юли 1994 г., № 13580/88, § 24).

Целта да се получи компетентно експертно мнение в интерес на правораздаването е легитимна и за постигането ѝ е неоспоримо, че съдът трябва да преценява компетентността на вещите лица. Потенциалният конфликт с Конституцията възниква не защото съдията избира вещото лице, а защото законът не съдържа никакъв ориентир за този избор (ротация, мотивиране, контрол). Независимостта на съда обаче не изисква пълна липса на регулация, а разумна рамка, която да гарантира предвидимост и равен достъп на вписаните в списъка специалисти до упражняване на дейност като вещи лица. Обратното позволява субективен и непрозрачен подбор и поставя под въпрос самата същност на правото по чл. 48, ал. 1 КРБ.

Разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ е в потенциален конфликт и с изискванията на чл. 117, ал. 2 КРБ за независимост, обективност и предвидимост на правосъдието.

Липсата на критерии за ограничаване на дискрецията на съда по чл. 396, ал. 1, изр. 1 ЗСВ представлява заплаха за обективното и безпристрастно осъществяване на функциите му, а тя от своя страна създава предпоставки за неравнопоставеност на страните, в ущърб на доверието в съда и в противоречие с чл. 121, ал. 1 КРБ.

Назначаването на вещо лице не е част от правораздавателната дейност в тесен смисъл, а административна функция, чието упражняване по ясни и предвидими критерии в закона е елемент от гаранциите за справедлив процес по чл. 6 ЕКПЧ от гледна точка на изискването за безпристрастност на съда, тъй като често експертното заключение е от ключово значение за изхода на делото.

Конкретно, това е въпрос за т.нар. „легитимно опасение за липса на безпристрастност“ в съответствие с установения в практиката на Европейския съд по правата на човека обективен критерий за преценка на безпристрастността.

Европейският съд по правата на човека е подчертавал, че липсата на предвидимост в избора на органите (решението *Hasan and Chaush v. Bulgaria* от 26 октомври 2000 г., № 30985/96, § 84-87) нарушава изискването за предвидимост на закона и лишава засегнатите от ефективна защита срещу произвол, съответно има отражение и върху правото на справедлив процес.

Аналогично в практиката си Съдът на Европейския съюз приема, че прекомерната дискреция на органите застрашава независимостта на съда и равнопоставеността на страните (вж. напр. решение от 19 ноември 2019 г., А. К., С-585/18, С-624/18 и С-625/18, ECLI:EU:C:2019:982).

По изложените съображения и на основание чл. 150, ал. 2 КРБ, Административен съд - Благоевград, III съдебен състав, внася искане за образуване на конституционно дело за установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 396, ал. 1, изр. 1 от Закона за съдебната власт.

Съгласно чл. 18, ал. 5 ПОДКС, прилагам заверени преписи от Определение № 3984 от 18.08.2025 г., постановено по административно дело № 603/2025 г. по описа на Административен съд - Благоевград, III състав, и от материали по делото, относими към предмета на искането.

Съдия Ваня Вълкадинова

